

ACC. N:R M. 16237: 1-19.

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Gerd Bengtsson*
Härad: *Lister* Berättare: *Nils Mattsson, Olofsvän*
Socken: *Jämshög* Berättarens yrke: *f. d. äkuriägare*
Uppteckningsår: *1965* Född år *1890* i *Jämshög*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Emigration. s. 1-19.

LUF 128

Skriv endast på denna sida.

ACC. N:R M. 16237:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Den första emigranthistorien stod väl egentligen min äldste farbror för. Han reste redan på 1850-talet. Därefter besto ytterligare två farbröder på 1860-talet. Min far reste också ut men kom tillbaka. Han reste så sent som 1890 och kom hem 1893.

Den yngste av mina farbröder, farbror Jons, levdes aldrig av. Han kunde visst inte skriva ens en gång och kom, som sagt, bort i folkviolet. Men vår äldste farbror, som hette Nils skrev mycket hem och levde i många år och skaffade sig stor familj därute. Min bror Otta reste dit honom 1915 och är fortfarande kvar, fast han har varit hemma många gånger.

Han har sin familj där och många släktingar som barn, kusiner och kusinbarn.

Nils, Per och Jons hette mina farbröder. Först emigrerade farbror Nils sedan Per och sist Jons. Farbror Per levde ju rätt länge där.

ACC. N:R M. 16237:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

aka. Han skrev hem någon gång. Han hade
två barn. Jag vet inte, om båda lever, men
jag tror, någon av dem gör det. Utan farbror
Nils alla barn skall det finnas en vid hanna
Ester, som fortfarande lever.

Far och hans sysskon växte upp där nere i djung
ryden. Där är även jag född. När min far gifte
sig, köpte han föräldronstället av farfar, och
farfar flyttade då dit ett annat ställe. Han
kunde verkligen två gårdar. Jag kan inte säga
vad mina farbröder sysslade med, inman de väx-
te ut. Farfar kunde ju småbruk, men på det
kunde de inte föra sig, utan de arbetade gi-
vetvis lite varstans på den tiden, allt efter
som de blev så starka, att de kunde göra nå-
gonting. Enigrentfebern hade ju redan bör-
jat då så smått, så delvis reste de sig
på grund av den och delvis i avsaknad

an möjlig heter här hemma. De var nog inte
fyllda 20 någon av dem, när de gvo sig livig.
Deras resor finns uppstecknade i vår Emigrant
cirkel. Farbror Nils var mycket aktiv där-
ute - han blev jordbrukare för sådana där
home-stake, som det kallades. Till att börja
med var han vid stort arbeten. En
gång blev han emellertid lurad på sin avlö-
ning - bararna reste ifrån pengarna - och han
stannade på sitt arbete och dag i stället
home-stake. Han kom att klara sig bra på
sitt jordbruk, gifte sig därute och födde
upp en familj på sex barn, två söner o-
fyra pojkar. Min syster Hanna i Vänge har
beskrivit ett brev i sin äga om farbror Nils
bröllop. Inne någon av mina farbröder kom
hem och läste på någon gång.
Mitt barndoms hem låg alltså i Djungarpen

ACC. N:R M. 16237:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

Boningshuset var en röknilad envåningslänga
med spändak. Det rymde fyra rum och kök, så
det var inte så litet precis efter de tidens
förhållanden. Ett av rummen utgjordes av en stor
sal, som för hade byggt till. Mor skötte hem-
met och delvis också gården. Hon var född
1864 och dog 1907. Far var född 1857 och dog
redan 1923. Vi var nio syskon och var
alla födda i Djungnyden. Min äldste bror het-
te Alfred och var född 1883. Sedan kom
Bengt år 1884. Han emigrerade till Amerika och
dog därute ganska tidigt. Syster Klara föddes
1886 - hon levde alljämt. Frida föddes 1888
men dog i difteri samma år, som hon kon-
firmerades, 1903. Fay föddes 1890 och efter
mig kom Otta, som emigrerade. Anton var
fortfarande här i Janslags socken. Han föddes
1898. Alma föddes 1898 och dog 1953. Sist

ACC. N:R M. 16237:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kom ytterligare en nyheter, Frida Skillegard. Hon föddes 1903 och lever alltjämt.

Vi barn fick minsann hjälpa till hemma. Vi började hjälpa till med smitbruket, när vi var så små, att vi knappast kunde göra någonting och sedan fortsätta att arbeta suppleerligt. Vi fick med mors hjälp sköta smitbruket. Vi kunde hämta och flaska kor och får. Så hemma fick man lära arbeta. Far var knappast hemma någon gång, för han var ständigt borta på arbeten. Han gick på alla möjliga arbeten och något svårare yrke kunde han inte. Enligt vad jag kan förstå så klarade vi oss bra - vi hade det efter tidens förhållanden mycket bra t.o.m. Det fattades ingenting. Far var en duktig arbetare, var mycket stark och arbetsam. Och vi hade vi ju vi allting på gården - mat och mycket annat. Fars ständiga läxa var: "Ni skoll

resa till Amerika!" Han ville, att alla barnen skulle resa dit. "Det är framtidslandet dit!" sa för alltid. Han hade ju själv varit där i tre år. Men han gjorde inget särskilt där inne. Första året skickade han hem 800 kr, berättade mor. Det andra året förstörde han, det han förtjänade, så när han kom hem, hade han ingenting med sig. Det var fem barn födda, var han reste ut: Alfred, Bengt, Herman, Frida och jag. Far reste till Chicago och var där under de tre åren. Det var mest grov arbete han hade. På den tiden var ju det största arbetet i Chicago koncentrerat till gatuarbetena. Konstigt nog passade för aldrig på att hjälpa på sina bröder drömba. Det för reste ut till Amerika bevisade säkerligen på att han hade bondorsskamorer drömba och de drog säkert på honom. Jag har hört, att

ACC. N:R M.16237:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

farfar hade pengar, som han skickade till sina
barn i Amerika, så det är mycket möjligt,
att det var han, som betalade far:s resa. Vi
hade brev här, som uttalade, att farfar t.o.m.
skickade pengar till farborn Nils. Och det var
ovanligt på den tiden, att någon här hemman
skickade svenska pengar till Amerika. Farfar
Anton har brevet. Mor har aldrig sagt, vad
hon tyckte, när far reste ut, men det är klart,
att hon dröjde, att han skulle tjäna en viss
sa pengar. Komma hem och vara rik. Hans av-
resa berättar dock inte på att han saknade
arbete. Alla tog västan utslutande resvägen
över Gäleborg och England - så även far.
Under tiden fick man sköta stället med
hjälps av oss och annat folk, och det gjorde
han riktigt bra. Så vi barn fick mycket
digt lära talas om Amerika och fick den

uppfattningen, att det var ett kärligt land.
Trots att vi hade våra släktingar därute, ha-
de vi aldrig någon sak hemma, som kommit
ifrån dem.

För fick mycket brev ifrån farbror Nils. Någ-
ra pengar fick vi däremot aldrig från Amerika.
Det behövde vi inte och begärde heller ald-
rig några. Däremot brukade min äldste
farbror och hans familj ofta sätta pengar från
Amerika. Om de fick några, vet jag inte. Vi
har t.o.m. brev, som vi fick från Amerika, se-
dan släktingarna där var döda, och en
del av dessa brev innehåller tiggeri ifrån
farbror Sven. I bland dessa brev fanns även
brev från min yngste farbror Nils, som bodde
tät hemma i Allidhult. Han hade skri-
vit de ovriga brev till Amerika, vilka sys-
ter hanna nu har. Bl.a. hade han skri-

vit om minna föräldrars bröllop blev hemma
år 1870. Han skrev om hur stiltigt bröllopet
var, och hur det gick till.

Under min uppväxttid minns jag inte någon
emigrant, som kom tillbaks och bosatte sig
här. Det var någon, som kom hem ibland och
hälsade på, men det var mycket sparsamt.

Vi hade ju besök någon gång hemma av svenske-
amerikaner men inte någon från vår egen stad.

Det var heller inte emigranter, som kom ut
mestadels barn efter dem, som ville hälsa på
sina svenska släktingar. Vi barn hade ju ing-
en uppfattning direkt om amerikanerna, utan
det enda vi visste var, att Amerika var
ett gott land. Det hade vi fått inpräntat i
oss, och den viken gick här under hela min
uppväxttid.

Jag minns inte någon svenskamerikansk till

ning överhuvudtaget - ej heller några agenter, som försökte värva folk för emigrationen. Emigrantresorna gick till på det viset, att de anköriga i Amerika skickade hem biljetter el. pengar. Det var ju ytterst få, som själva hade pengar att resa för. Resan fick de sedan arbeta av därute. Så gick hela emigrationen till. Det fanns ingen människa, som ville förhindra emigrationen. Den hade c.k. prioritet. Den gick över allting annat. Den kullkastade t.o.m. legostadgan. Den som ville resa till Amerika kunde ha rätt att lämna sitt arbete, trots att han kanske var skyldig för året. Så viktiga var alltså Amerikaresorna på den tiden. Det var väldigt många, som emigrerade. Så gott som nästan varande ställe där hemma hade alltid någon, som gästrig av, ja ofta flera. Det var emellertid mycket sällan

ACC. N:R M. 16237: //

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hela familjer reste. Det var i stor utsträckning enkla personer och för det mesta bara ungdomar.

När jag växte upp hade mycket av emigrationen upphört. Det var bara lite ströresor då.

Jag bodde hemma, tills jag konfirmerats. Därefter reste jag ut på för vävsarbeten, och vad som hände här hemma på emigrationsfronten då, känner jag inte så mycket till.

Jag funderade ju själv många gånger på att resa över, men jag planerade aldrig någon resa. Ibland har jag ångat, att jag inte reste, men man kan aldrig veta vilka öden man gått till mötes därute. När kriget bröt ut 1914 arbetade jag som byggnadsnickare i Köpenhamn. Just innan hade jag varit hemma med pengarna, jag tjänat, för att få dem insatta på bank. När så mobiliseringen kom, skrev jag till far, att han skulle resa

ner till Köpenhamn med mina pengar, för att
jag skulle kunna resa till Amerika. För res-
te ogenblickligen till Köpenhamn med pengar,
men just innan blev jag mobiliserad, ändrade
mig och gav mig i stället av till Karlskrona.
Så för och jag reste förmodligen om varandra.
Sedan blev det ingen amerikaresa för mig!

Det var en mycket led exercis. Jag var vid
infanteriet, och exercisen bestod enbart i att
vi skulle marschera fyra mil om dagen med full
packning. Och lutt var det den sommaren! Det
var 1912. Man blev dilligt behandlad på den
tiden - mycket sämre än en hund. Och dilli-
ga befäl hade vi, som inte var något annat
än fylldrottur. Männen var mycket dillig. Vi
fick den uppfattningen, att de, som stod för
matlagningen, stal pengarna till maten. Vi fick
i stor utsträckning gå och livnärva oss på

markederiet. Min värnplik inverkade inget på familjens försörjning, för jag bodde inte hemma då och inte heller var jag gift. Trots dessa dåliga förhållanden, för jag inte, att pojkar var så rädda för värnplikten.

Jag hade alltså två bröder, som reste över -
- Otta och Bengt. Det är bara Otta, som alltjämt lever av de två. Han reste ut på lästen 1914. Bengt reste ut i augusti 1909. Att Bengt reste berodde på speciella omständigheter: Han var dräng nere i Skåne. Så kom det hem svenskamerikaner, i något ärende. De var lite bekända med far. Har det nu var, så bestämdes det, att Bengt skulle följa med till Amerika. Han slutade sin tjänst på dagen och reste med ut. Hemmen tyckte de var, att det var det bästa, som skulle. Han reste till farbror

Nils. Men snart fick han som alla andra ge sig ut på farmerna och arbeta. Så smittigom tog han själa en farm i Nebraska och dog där redan 1916 i Spanka sjukkan.

Otto var 20 år när han reste ut. Han hade dessförinnan varit hemma och skött gården och visste just inte, vad han skulle göra. Så skulle han ju exercera också men bestämde sig för att resa ut till Amerika. Det var ju många, som reste ut, innan de skulle exercera för att slipper ifrån det. Det var väl en av anledningarna även i Ottos fall. Han lyckades också bra i Amerika. Far gav honom pengar till resan. Far följde med honom till Köpenhamn och köpte biljetten. Det behövdes ju inte pass eller någon ting på den tiden. Han reste ut till farbror Nils hem också och till bror Bengt. Men sedan fick han ge sig ut på olika arbeten och slog sig så små-

ningon var i Denver, där han alljämt lev. Dit
har båda mina döttrar också rest. Jag har näm-
ligen två söner, som lev i Amerika och är gifta
där. Den ene reste 1950, den andra 1955.

Bror Otto har skrivit hem mycket regelbundet och
varit hemma obeliga gånger. Han är hemma näs-
tan en gång om året. Han driver rätt stora rö-
relser därute. Han sysslar delvis med biltra-
fik han också, fast det är kombinerat med
flyttningstrafik och utgrävning - något liknan-
de vår bilspedition. Otto har också handlat
bill sig mycket pengar. Han har drivit gru-
ndrift och kom upp under 1:a världskriget.
De sälls har in sina pengar i fastigheter.
Desutom har han gift sig mycket rik och
är idag miljonär.

När det kom några emigranter ditborta var det
vanligt, att de ströpte om Amerika så kolossal

och ljög andärligen en massa och ville göra sig
uppmärksammade. Det blev ju en visa om emi-
grant. Men nu är väl det där bortglömt. Nu behö-
ver inga emigranter skrappa om Amerika. De var
lite snobbigt klädda och så, men det var nog
ingen, som försökte ta efter deras klädsel.

Jag tror knappast, att någon hemvändande emi-
grant försökte införa något nytt där. Det kunde
vara något enstaka fall, t. ex. "husflyttaren"
i Mjällby. Jag kommer inte ens ihåg, vad han
hette. Han lärde sig att flytta hus där ute,
kom hit och satte igång där. Så det är så kallat
litet amerikantid från början. Men det var nog
kallt sållynt, att de kom hit och så blev de nå-
got nytt där. Var det några emigranter, som kom
hit upp sig, så slog de sig inte ner där. Här
har nog inte varit fardmän, förrän på senare
år. Emigranternas politiska aktivitet skilde sig

ACC. N:R M. 16237:17.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

inte från de hemliga vänner. Jag känner inte till föregångsminnen där i bygden vid slutet av förra seklet.

Emigration har dock med säkerhet påverkat byn och livet där. För det första så för man sig att alla, som reste då, underlätade för den övriga befolkningen. För på den tiden var det överbefolkat där. Sedan har det ju alltid kommit hit många under alla dessa år, som väl alltid varit till någon nytta för oss. För att inte tala om alla pengar, som har skickats hem till gamla föräldrar och andra.

Stugorna blev anfallande överallt. I min hembygd blev de tomma och öde. När de unga reste blev ju de gamla kvar, som sedan gick bort. Här har väl funnits hundratals sådana stugor inom Jämskägs socken. Bova i min hembygd kan jag väl ha till ett 10-tal sådana backstugor. Emigratio-

men medförde dock inga svårigheter att få folk till arbeten. Det var ingen förlust, att folk emigrerade. Här har alltid funnits folk i övflöd till alla slags arbeten ända till de sista 10-12 åren. Det är givet, att det blev lite lättare för de människor, som stannade kvar.

Bara under min uppväxttid var det mycket gott om folk, och det fanns arbeten, men arbetsgivarna kunde välja och vraka, bäst de ville. Det var bönderna, som var ärosvärdare här. Kunde de sysselsätta lite folk, så var det bra. Här fanns också lite brobyggen och lite vägbyggen. T.o.m. Olofströms bruk, som nu är så märkligt, var det inte så mycket med då. Det var bara lite hemarbeten, de gjorde, som t.ex. plöja.

Om emigrationen haft några verkningar i dessa trakter, vet jag inte. Inne annat än vad

ACC. N:R M. 16237:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

för tidigare sagt. Någon s.k. upptryckning eller nya
nya idéer har emigrationen ^{först} inte skänkt
till. Huvudparten av de som emigrerade,
blev jordbruksarbetare i Amerika, och deras
jordbruksdrift har aldrig utsatts till nå-
got väsentligt. Nu på senare år har rationali-
seringen börjat till, men den har inte med
emigrationen att göra. Så man kan nog säga
att emigrationen inte skaffade till några nya
idéer eller hade något inflytande på väst-
ringsskivan under hela emigrationens tid.